

СОЛОВЕЙНадія Василівна
0669222201@ukr.net

УДК 336.774.3(045)

**ПРОБЛЕМИ ЯКІСНОЇ ОЦІНКИ
КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЮ
КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ**к.е.н., доцент, зав. кафедри,
Національний авіаційний
університет**PROBLEMS OF QUALITATIVE
EVALUATION OF COMMERCIAL BANK
LOAN****СКРИПНИЧЕНКО**

Ігор Олександрович

студент, Національний
авіаційний університет**SOLOVEI Nadiia Vasylivna** – PhD in Economics, Associate Professor, Head of department, National Aviation University**SKRYPNYCHENKO Ihor Oleksandrovych** – student, National Aviation University

У статті визначається сутність кредитного портфелю, а також розглядаються проблеми в оцінці та аналізі кредитного портфелю комерційного банку. Для покращення існуючого кредитного портфелю банку було проаналізовано показники динаміки, категорії позичальника та коефіцієнти якості кредитного портфелю, на основі отриманих даних були визначені вагомні фактори які впливають на формування та управління кредитного портфелю аналізованого банку. Зроблено висновок, що розсудлива кредитна політика із збільшенням ставок, постійним моніторингом складових кредитного портфелю, невідкладними заходами управління банківськими установами у сфері управління ризиками повинна призвести до збільшення обсягу кредитування та покращення системи управління якістю портфелю. Зазначається, що впровадження в основному заходів, пов'язаних з якістю відносно покращення структури кредитного портфелю, неминуче вплине на фінансову стабільність банку та ефективність бізнесу, а також покращить його конкурентоспроможність та операційну безпеку.

* * *

The article defines the nature of the loan portfolio, as well as the problems in the assessment and analysis of the commercial bank loan portfolio.

In order to improve the existing credit portfolio of the bank, the dynamics, categories of the borrower ratio and the quality of the loan portfolio are analyzed, based on the obtained data, significant factors influencing the formation and management of the analyzed bank's loan portfolio are determined. Generation of a loan portfolio is usually subject to issuance of loans with maximum yield on the same terms. The profitability of a loan transaction is determined by the amount of the interest rate on the specific loan, the duration of the loan and the accepted system of calculation of interest payments.

Practice shows that the success of managing the efficiency of banking investments and the formation of an effective structure of the bank's credit portfolio depend to a large extent on the skills of managing the banking institutions that carry out optimal formation, management of the credit portfolio and good management to ensure the efficiency of activities with the least possible risk and maximize results. The quality of the loan portfolio is analyzed using the coefficient method based on the calculation and analysis of trends in the development of relevant quantitative indicators. In the economic literature, the indicators that we can use to assess the quality of a bank's loan portfolio are divided into two groups: the credit portfolio risk index and the profitability of the credit business.

The results of the analysis allow us to draw conclusions about the level of risk and profitability of the bank's loan portfolio and to develop measures to improve the effectiveness of the bank's credit policy. Based on the analysis of the structure and quality of the loan portfolio, the Bank's management is given an opinion to consider in order to determine the priority instructions for the placement of credit resources, limit the concentration and diversification of the loan portfolio and set limits on the execution of individual loans. It is concluded that prudent credit policy with an increase in rates, constant monitoring of the components of the credit portfolio, urgent management measures of banking institutions in the field of risk management should lead to an increase in lending and improve the quality of the portfolio management system.

It is noted that the implementation of mainly quality measures to improve the structure of the loan portfolio will inevitably affect the financial stability of the bank and business efficiency, as well as increase its competitiveness and operational security.

Ключові слова: кредитний портфель, комерційні банки, кредитний ризик, стандарти, напрями аналізу кредитного портфелю

Keywords: credit portfolio, commercial banks, credit risk, standards, areas of analysis of the loan portfolio

ВСТУП

Дослідження проблеми організації управління кредитним портфелем банку, яке реалізується з позиції реальної практики, є необхідним для підвищення ефективності банківської діяльності. Кредитний портфель комерційного банку є одним із найризикованіших напрямків, і найвагомніших компонентів структури відсоткових доходів. Головна мета управління кредитним портфелем комерційного банку полягає у забезпеченні максимальної доходності за певного рівня ризику. Доходність і ризик є основними параметрами,

що характеризують якість кредитного портфелю банку.

МЕТА статті – проаналізувати кредитний портфель комерційного банку у світлі сучасного стану банківської системи України та запропонувати шляхи подолання проблем, пов'язаних з його управлінням.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Дане питання є об'єктом дослідження багатьох науковців. Вивченню організації системи управління кредитним портфелем у комерційному банку приділяли увагу такі українські вчені, як В. Базилевич, В. Геєць, О. Корольов, І. Ткаченко, О. Устинко, О. Лев-

ченко, А. Мороз, С. Мочерний та інші. Серед зарубіжних дослідників, які внесли вклад у розробку даної проблеми, варто відзначити М. Грубера, А. Гропелі, Е. Елтона, Дж. Лінтнера, Дж. Неймана, У. Шарпа та ін.

РЕЗУЛЬТАТИ

По-перше, необхідно звернути увагу на те, що кредитний портфель – це не просто пасивно сформована група позик, а результат активних цілеспрямованих дій з боку банку, що динамічно розвивається, суто адміністративні відносини між різними видами позик. Кредитний портфель банку слід розглядати як втілення кредитної політики банку, що зі свого боку є невід’ємною частиною його загальної стратегії розвитку.

Формування кредитного портфеля зазвичай підлягає видачі позик з максимальною доходністю на тих же умовах. Рентабельність кредитної операції визначається сумою процентної ставки за конкретним кредитом, тривалістю терміну позики та прийнятою системою розрахунку процентних платежів [4].

Існують традиційні та нетрадиційні підходи до управління кредитним портфелем банку. Традиційний підхід визначається як підхід, заснований на неформальних філософських когнітивних методах (наукова уява, інтуїція), який використовує аналіз коефіцієнтів у розрахунках, працює в будь-якому середовищі і простий, швидкий і недорогий у використанні. Нетрадиційний підхід заснований на загальнонаукових методах пізнання і застосовується в обчисленні теорії ймовірностей, статистики, економетрики та функцій у стабільному ринковому середовищі ("ідеальний"). Але цей підхід являється складнішим, повільнішим і дорожчим за традиційний.

Традиційний підхід до управлінських рішень стосовно створення кредитного портфеля має вирішальне значення, оскільки він працює в будь-яких умовах, простіше, швидше та дешевше. Однак слід пам’ятати, що позиції нетрадиційного підходу постійно зміцнюються.

Практика показує, що успіх управління ефективністю банківських інвестицій та формування ефективної структури кредитного портфеля банку значною мірою залежать від навичок управління банківськими установами, які виконують оптимальне формування, управління кредитним портфелем та належне управління для забезпечення ефективності діяльності з найменшим можливим ризиком і досягнення максимального результату.

Тому можна зробити висновок, що "кредитний портфель" як економічна категорія являє собою три взаємопов’язані ключові показники банківської діяльності – прибутковість, ліквідність та ризик [8].

До заборгованості за кредитними операціями, що становлять кредитний портфель комерційного банку, включають:

- строкові депозити в інших банках та сумнівні зобов’язання перед ними;
- позики іншим банкам та сумнівні зобов’язання перед ними;
- овердрафт, що надається компаніями, факторинг, операції та прострочені операції факторингу;
- кошти, що надаються компаніями через договори про викуп та інші операції.

Проаналізуємо динаміку кредитного портфеля комерційного банку на прикладі АТ «КРЕДОБАНК» за 2009 - 2018 рр., рис 1.

Рис. 1. Динаміка кредитного портфеля АТ «КРЕДОБАНК» за 2009-2018 рр., тис. грн. (на 31.12 кожного року)

Як бачимо з рис. 1., протягом аналізованого періоду 2009-2018 рр. відбувалося коливання обсягів кредитного портфеля АТ «КРЕДОБАНК». Так, спостерігаємо його суттєве скорочення з 2009 р. до 2011 р., а саме майже вдвічі. Але з 2012 р. до 2018 р. необхідно відзначити тенденцію до зростання обсягу наданих кредитів АТ «КРЕДОБАНК», що є позитивним показником діяльності банку, адже головне джерело отримання прибутку банком є кредитування. Станом на

31.12.2015 р. темп росту кредитного портфеля банку порівняно з минулим роком склав 43,09 %, а станом на 31.12.2018 р. порівняно з 2017 р. темп росту склав 40,43%.

Щоб краще розібратися за рахунок яких дій відбулося таке активне збільшення кредитного портфелю АТ «КРЕДОБАНК» проаналізуємо кредитний портфель АТ «КРЕДОБАНК» за категорією позичальника у табл. 1.

Таблиця 1

Аналіз кредитного портфелю АТ «КРЕДОБАНК» за категорією позичальника

Види кредитів	2016 р.		2017 р.		2018 р.		Відхилення 2017/2016 рр.		Відхилення 2018/2017 рр.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	Абсолютне, тис. грн.	Відносне, %	Абсолютне, тис. грн.	Відносне, %
Кредити юридичним особам	3718217	66,5	5019665	63,9	5859 892	60,88	1301448	35,00	840 227	16,74
Кредити фізичним особам – кредити на автомобілі та інші споживчі кредити	1955544	35	2787686	35,5	3376 365	35,08	832142	42,55	588679	21,12
Кредити фізичним особам – іпотечні кредити	700 593	12,5	873 972	11,1	963 718	10,01	173379	24,75	89746	10,27
Резерв	-779758	-13,9	-824 682	-10,5	-575 105	-5,98	-44924	5,45	249577	-30,26
Всього кредитів та авансів клієнтам	5594596	100	7 856641	100	9624 870	100	2262045	40,43	1768229	22,51

Аналіз кредитного портфелю за категорією позичальника свідчить про те, що АТ «КРЕДОБАНК» надає перевагу кредитуванню юридичних осіб: частка наданих кредитів у 2016 р. становила 66,5 %, у 2018 р. – 60,88 %. Питома вага кредитів, наданих фізичним особам у вигляді іпотечних кредитів, з 2016 р. до 2017 р. становила 12,5 %, а з 2017 р. до 2018 р. – 10,01 %. Дану інформацію відображено на рис. 2.

Водночас можна помітити в періоді з 2016 р. до 2018 р. поступове збільшення частки кредитів, наданих фізичним особам, що означає стійку зміну напрямків кредитування юридичних осіб на користь фізичних. За рахунок цієї зміни можна розробити висновки, що це одна з основних причин значного збільшення кредитного портфелю АТ «КРЕДОБАНК» і якщо кредитна політика банку буде спрямована на підтримку цього курсу, тоді це буде означати подальшу позитивну динаміку кредитного портфеля.

Проаналізувавши структуру та динаміку кредитного портфелю, далі потрібно визначити його якість.

Якісний аналіз дає змогу проаналізувати кредитний портфель на рівні "ризик / повернення" та розробити заходи стосовно досягнення бажаної прибутковості кредитного бізнесу на рівні, прийнятному для банку.

Аналіз якості кредитного портфеля проводиться за допомогою коефіцієнтного методу на основі розрахунку та аналізу тенденцій розвитку відповідних кількісних показників [6].

В економічній літературі показники, які ми можемо використовувати для оцінки якості кредитного портфеля банку, поділяються на дві групи: індекс ризику кредитного портфеля та рентабельність кредитного бізнесу.

Результати аналізу дозволяють зробити висновки стосовно рівня ризику та прибутковості кредитного портфеля банку та розробити заходи для підвищення ефективності кредитної політики банку.

Розраховані значення показників якості кредитного портфеля АТ «КРЕДОБАНК» наведено у табл. 2.

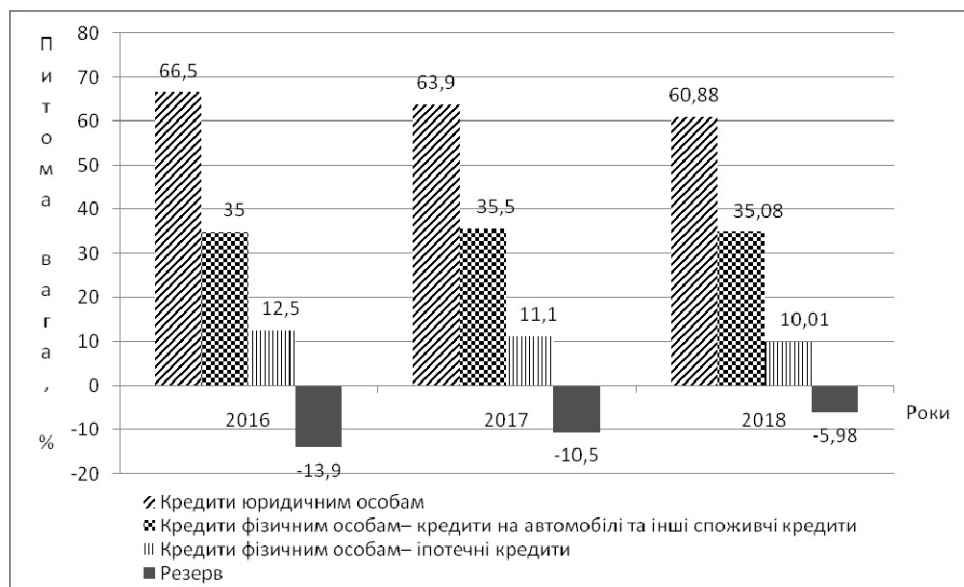

Рис. 2. Питома вага кредитного портфеля за категорією клієнта в період з 2016 р. до 2018 р., %

Таблиця 2

Результати розрахунку коефіцієнтів якості кредитного портфеля АТ «КРЕДОБАНК»

Показник		Роки			Відхилення	
		2016	2017	2018	2017-2016 pp.	2018-2017 pp.
Коефіцієнт покриття кредитного портфеля власним капіталом банку	Квк	0,19	0,19	0,21	0,00	0,03
Коефіцієнт якості кредитного портфеля	Кяк	0,14	0,10	0,06	-0,04	-0,04
Коефіцієнт покриття класифікованих кредитів власним капіталом банку	Кпкк	0,72	0,55	0,28	-0,17	-0,27
Коефіцієнт проблемних кредитів	Кпк	0,16	0,09	0,02	-0,07	-0,07
Показники оцінки дохідності кредитних операцій:						
Коефіцієнт дохідності кредитного портфеля	Кд	0,23	0,19	0,19	-0,04	0,00
Коефіцієнт частки відсоткових доходів у загальній сумі доходів банку	Квд	0,75	0,73	0,74	-0,02	0,01
Коефіцієнт співвідношення відсоткових доходів і відсоткових витрат, пов'язаних із залученням ресурсів	Кдв	3,15	3,45	3,40	0,30	-0,05
Коефіцієнт прибутковості кредитних операцій	Кпко	0,16	0,14	0,14	-0,02	0,00
Чистий спред	Чс	0,13	0,11	0,09	-0,02	-0,02

Отримані результати дають можливість зробити такі висновки:

– позитивним моментом є щорічне зниження коефіцієнта проблемних кредитів: від 0,16 у 2016 р. до 0,02 у 2018 р.;

– щорічне зниження коефіцієнта якості кредитного портфеля свідчить про зменшення ризикованості кредитних операцій банку протягом 2017 та 2018 pp.;

– коливання коефіцієнтів прибутковості кредитних операцій і частки відсоткових доходів у загальній сумі доходів свідчить про необхідність розробки заходів, спрямованих на підвищення ефективності управління кредитним портфелем банку та їх адаптації до нинішніх потреб ринку.

На підставі аналізу структури та якості кредитного портфеля, керівництву банку надається висновок на розгляд з метою визначення пріоритетних інструкцій для розміщення кредитних ресурсів, обмеження концентрації та диверсифікації кредитного портфеля та встановлення обмежень на виконання окремих позик кредитні операції [10].

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи результати проведених досліджень, можемо зробити висновки, що кредитування є найважливішим видом діяльності АТ «КРЕДОБАНК». Для підвищення рівня якості кредитного портфеля банку доцільно розвивати кредитування фізичних осіб – як споживче, так і іпотечне та кредитування фізичних осіб-підприємців; зберегти існуючий склад кредитного портфеля юридичних осіб, мінімізувавши при цьому його ризиковість та підвищивши його якість; активно використовувати маркетингові дослідження для оцінки стану ринку банківських послуг та попередження або скорочення можливих збитків від кредитної діяльності.

Протягом досліджуваного періоду відбулося покращення структури забезпечення за кредитними операціями АТ «КРЕДОБАНК», також було встановлено зменшення питомої ваги незабезпечених кредитів. Зазначені тенденції є позитивними, адже свідчать про зниження ризиків кредитної діяльності банку. Однак, не зважаючи на деякі негативні зрушення, усі показники, що вказують на прийнятність ризику проведення кредитних операцій комерційним банком, знахо-

дилися у межах встановлених нормативів.

Проводячи підсумкову оцінку стану управління кредитним портфелем АТ «КРЕДОБАНК», було виявлено високу ефективність управлінських дій, що направлені на здійснення успішної кредитної діяльності комерційним банком.

Список використаних джерел

1. Арбузов С.Г., Колобов Ю.В., Міценко В.І., Науменкова С.В. Банківська енциклопедія. К.: Центр наукових досліджень Національного банку України, Знання, 2014. 504 с.
2. Банківська справа і фінансування інвестицій. Том 2: Політика і стратегія. Частина 1 / під ред. Н. Брука. Інститут Економічного розвитку Всесвітнього банку, 2016. 487 с.
3. Бібліотека українських підручників. URL: www.pidruchniki.ws.
4. Білогородський Р. Оптимізація структури кредитного портфелю банку. Науковий вісник ОНЕУ. 2016. № 4. С. 30-47.
5. Бугель Ю. Напрями удосконалення сучасних методів управління банківським кредитним портфелем. Галицький економічний вісник. 2015. №2 (27). С. 157-163.
6. Владичин У.В. Банківське кредитування: навчальний посібник / за ред. д.е.н., проф. С.К. Реверчука. К.: Атіка, 2015. 648 с.
7. Вовчак О.Д., Руцишин Н.М., Андрейків Т.Я. Кредит і банківська справа: підручник. К.: Знання, 2014. 564 с.
8. Голуб В.М. Управління кредитним портфелем комерційного банку: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.04.01 / Київ. нац. екон. ун-т. Київ, 2014. 19 с.
9. Грушко В., Іваненко Т. Оптимізація структури кредитного портфелю комерційного банку. Вісник Національного банку України. 2014. № 2. С. 28-32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnbu_2014_2_10
10. Д'яконов К.М. Оптимізація ризику кредитного портфелю банку. Наука й економіка. 2015. № 2. С. 35-41.
11. Денисенко М.П., Домрачев В.М., В.Г. Кабанов, Ігнатенко А.В., Чигирик К.О. Кредитування та ризики: навч. посібник. К.: Професіонал, 2008. 480 с.
12. Дзюблюк О.В., Малахова О.Л. Банки і підприємства: кредитні аспекти взаємодії в умовах ринкової трансформації економіки: монографія. Тернопіль: Вектор, 2015. 324 с.

References

1. Arbuzov S.H., Kolobov Yu.V., Mishchenko V.I., Naumenkova S.V. Banking Encyclopedia. Kyiv: Center for Scientific Research of the National Bank of Ukraine, Knowledge, 2014. 504 p. (in Ukrainian)
2. Banking and investment financing. Volume 2: Policy and Strategy. Part 1 / ed. N. Bruk. World Bank Institute for Economic Development, 2016. 487 p. (in Ukrainian)
3. Library of Ukrainian Textbooks. URL:

www.pidruchniki.ws. (in Ukrainian)

4. Bilohorodskyy R. Optimization of the structure of the credit portfolio of the bank. *Scientific Bulletin of ONEU*. 2016. № 4. pp. 30-47. (in Ukrainian)

5. Buhel Yu. Directions of improvement of modern methods of management of bank credit portfolio. *Galician economic bulletin*. 2015. №2 (27). pp. 157-163. (in Ukrainian)

6. Vladychyn V.V. Bank lending: tutorial / ed. Doctor of Economics, prof. S.K. Reverchuk. Kyiv: Attica, 2015. 648 p. (in Ukrainian)

7. Vovchak O.D., Rushchysyn N.M., Andreikiv T.Ya. *Credit and Banking: textbook*. Kyiv: Knowledge, 2014. 564 p. (in Ukrainian)

8. Holub V.M. *Commercial Bank Credit Management: author's abstract diss. ... cand. econ. sciences: 08.04.01 / Kyiv.*

nat. econom. univ. Kyiv, 2014. 19 p. (in Ukrainian)

9. Hrushko V., Ivanenko T. Optimization of the structure of the credit portfolio of a commercial bank. *Bulletin of the National Bank of Ukraine*. 2014. № 2. pp. 28-32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnbu_2014_2_10. (in Ukrainian)

10. Diakonov K.M. Optimization of Bank Credit Portfolio Risk. *Science and Economics*. 2015. № 2. pp. 35-41. (in Ukrainian)

11. Denysenko M.P., Domrachev V.M., Kabanov V.H., Ihnatenko A.V., Chyhyryk K.O. *Lending and Risk: tutorial*. Kyiv: Professional, 2016. 480 p. (in Ukrainian)

12. Dziubliuk O.V., Malakhova O.L. *Banks and enterprises: credit aspects of interaction in the conditions of market transformation of economy: monograph*. Ternopil: Vector, 2015. 324 p. (in Ukrainian)